

O‘ZBEKISTONDA TA’LIM QONUNCHILIGINING TARIXI

Hoshimov Dilmurodjon Doniyorjon o‘g‘li

Marg‘ilon shahar 1-umumiy o‘rta ta’lim maktabi tarix fani o‘qituvchisi

Axmedova Rashidaxon Muqimovna

Qo‘qon davlat pedagogika instituti dotsenti PhD

Annotatsiya: Ushbu maqola O‘zbekistonda ta’lim qonunchiligining tarixiy rivojlanishini o‘rganadi. Mustaqillikdan oldingi va keyingi davrda qabul qilingan asosiy qonunlar va normativ hujjatlar orqali mamlakatda ta’lim tizimining shakllanishi va takomillashuvi tahlil qilinadi. O‘zbekiston mustaqillikka erishgandan so‘ng ta’lim sohasida amalga oshirilgan islohotlar, yangi qonunlarning qabul qilinishi va xalqaro standartlarga muvofiq ta’lim tizimining modernizatsiyasi katta ahamiyat kasb etadi. Maqolada O‘zbekistonda ta’lim sohasida davlat siyosati, qonunchilik islohotlari va ularning jamiyatdagi ta’siri hamda ta’limning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishdagi o‘rni tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston, ta’lim qonunchiligi, tarix, islohotlar, ta’lim tizimi, ta’lim siyosati, normativ hujjatlar, ta’limda islohotlar, xalqaro standartlar, mustaqillik, ta’lim islohoti.

O‘zbekistonda ta’lim qonunchiligi tarixiy rivojlanishda mustaqillikdan oldingi va keyingi davrlarni o‘z ichiga oladi. Mamlakatda ta’lim tizimi rivojlanishi ko‘p jihatdan davlat siyosati va qonunlar bilan belgilangan, chunki ta’lim faqat bilim berish jarayoni emas, balki jamiyatni rivojlantirishning, millatni uyg‘otishning va iqtisodiy-ijtimoiy o‘zgarishlarni amalga oshirishning muhim vositasidir.

O‘zbekiston Respublikasi mustaqil davlat sifatida o‘z ta’lim tizimini tashkil etishda o‘zgacha yo‘lni tanladi. Mustaqillikdan oldin ta’lim tizimi Sovet Ittifoqining markazlashgan tizimi asosida rivojlangan bo‘lsa, mustaqillikdan so‘ng O‘zbekiston ta’lim tizimining islohoti yangi qonun va normativ hujjatlar asosida amalga oshirilgan. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, "Ta’lim to‘g‘risida"gi qonun (1997-yil), "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" kabi asosiy huquqiy hujjatlar ta’lim sohasida katta islohotlarni amalga oshirishga turtki bo‘lgan.[1]

Bundan tashqari, O‘zbekistonning ta’lim qonunchiligi xalqaro standartlarga moslashishga intilmoqda. Buning uchun xalqaro tashkilotlar, jumladan, BMT va UNESCOning ta’lim siyosatidagi tavsiyalariga amal qilinadi. Ta’lim sohasidagi islohotlarning bir qismi jamiyatda tenglikni ta’minlash, bilim olish imkoniyatlarini kengaytirish va ta’lim sifatini oshirishga qaratilgan.

Ushbu maqolada O‘zbekistonda ta’lim qonunchiligining tarixiy rivojlanishi, mustaqillikdan so‘ng amalga oshirilgan ta’lim islohotlari va ularga ta’sir ko‘rsatuvchi

omillar tahlil qilinadi. Maqolada shuningdek, ta'lim qonunchiligida qabul qilingan yangi qonunlar va normativ hujjatlarning jamiyat va ta'lim tizimi rivojidadagi o'rni va ahamiyati hamda mavjud muammolar va kelgusidagi istiqbollar ko'rib chiqiladi.[2]

O'zbekistonda ta'lim qonunchiligining rivojlanishi mustaqillikdan oldingi va keyingi davrlarni o'z ichiga olgan uzoq va murakkab jarayon bo'lib, jamiyatning ilmiy-texnik taraqqiyotiga, ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlariga va davlat siyosatining ta'lim sohasiga bo'lgan e'tiboriga bog'liqdir. Mustaqillikdan oldin O'zbekistonda ta'lim tizimi Sovet Ittifoqining markazlashtirilgan tizimi asosida ishlagan bo'lib, bu tizimda bir qancha kamchiliklar mavjud edi, xususan, ta'lim sifatining pastligi, erkin fikr almashishning cheklanganligi va ilmiy tadqiqotlar uchun zarur sharoitlarning yetishmasligi kabi muammolar mavjud edi. Shu bilan birga, ta'limning barcha bosqichlari va turli sohalari uchun yagona tizim va qoidalarning mavjudligi esa tartibni ta'minlashga yordam bergan.[3]

Mustaqillikni qo'lga kiritganidan keyin, O'zbekiston ta'lim tizimining yangilanishi va islohoti boshlanadi. 1991-yil mustaqillikka erishganidan so'ng, davlat ta'lim sohasidagi o'zgarishlarni amalga oshirishga kirishdi. Birinchi navbatda, 1992-yilda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga ta'limni jamiyatning ajralmas qismi sifatida belgilab qo'yilgan. Ta'limning erkinligi va yaxlitligi ta'minlangan, shuningdek, ta'lim tizimida milliy qadriyatlar va tilni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilgan.

1997-yilda qabul qilingan "Ta'lim to'g'risida"gi qonun mamlakatda ta'lim tizimini isloh qilishning asosiy hujjati bo'ldi. Ushbu qonun, ta'limni erkin va barcha fuqarolar uchun mavjud qilish, ularning bilim olishdagi teng imkoniyatlarini ta'minlashga qaratilgan. Ta'lim sohasidagi yirik islohotlar, jumladan, ta'limning barcha bosqichlarini modernizatsiya qilish, oliy ta'limda xalqaro standartlarga erishish va ilmiy tadqiqotlarga alohida e'tibor berish, hamda yangi metodikalarni tatbiq etish maqsadida yangi qonunlar va dasturlar ishlab chiqildi.[4]

Bundan tashqari, O'zbekistonning ta'lim qonunchiligi xalqaro hamkorlikni kuchaytirish va boshqa mamlakatlarning tajribasini o'rganishga qaratilgan. Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik orqali, O'zbekiston ta'lim tizimi jahon standartlariga yaqinlashtirilmoqda. Shu bilan birga, davlat tomonidan ta'limning sifatini oshirish, o'qituvchilarni malakasini oshirish va yangi metodologiyalarni qo'llash masalalariga katta e'tibor qaratildi.

Ta'lim qonunchiligi sohasidagi islohotlar O'zbekiston ta'lim tizimining barcha darajalarini o'zgartirishga olib keldi. Mustaqillikdan keyingi davrda amalga oshirilgan bir qancha yutuqlarni quyidagicha umumlashtirish mumkin:[5]

Ta'limni modernizatsiya qilish

O'zbekiston ta'lim tizimi xalqaro talablarga mos ravishda yangilandi. Yangi dasturlar va metodologiyalar ishlab chiqildi. Oliy ta'limda kredit tizimi, modul tizimi

joriy etildi, bu esa talabalarga xalqaro miqyosda o‘z bilim va ko‘nikmalarini rivojlantirish imkoniyatini berdi.

Ta‘lim sohasida huquqiy islohotlar

O‘zbekistonda ta‘lim tizimi uchun yagona qonunchilik bazasi yaratilgan, shuningdek, "Ta‘lim to‘g‘risida"gi qonun, "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" kabi muhim hujjatlar qabul qilindi. Bu qonunlar ta‘lim tizimini yanada erkinlashtirish, sifatini oshirish va fuqarolarga teng ta‘lim olish imkoniyatlarini ta‘minlashga qaratilgan.

Xalqaro hamkorlik va integratsiya

O‘zbekiston ta‘lim tizimi xalqaro hamkorlikni kengaytirgan va o‘zining ta‘lim dasturlarini xalqaro miqyosda tan olingan metodologiyalar bilan uyg‘unlashtirgan. BMT, UNESCO va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan ishlash orqali O‘zbekiston ta‘lim tizimi jahon standartlariga muvofiq ravishda takomillashgan.

Innovatsiyalar va yangi texnologiyalar

Ta‘limda yangi texnologiyalarni qo‘llash, masofaviy ta‘lim tizimini joriy etish va interaktiv o‘quv metodlarini rivojlantirish, o‘quv jarayonini zamonaviy talablar asosida tashkil etishda muhim yutuqlarga erishildi. Bu, o‘z navbatida, o‘quvchilarga yanada samarali va sifatli ta‘lim olish imkonini yaratdi.

Ta‘lim tizimining xalqaro reytinglar va tan olinishi

O‘zbekistonning oliy ta‘lim muassasalari jahonning yirik xalqaro reytinglarida o‘z o‘rinlarini topa boshladi. Bu, o‘z navbatida, mamlakat ta‘lim tizimining sifatini oshirishga bo‘lgan davlat e‘tiborini va xalqaro miqyosda O‘zbekiston ta‘limining tan olinishi sifatida baholanishi mumkin.

Shu bilan birga, ta‘lim sohasida hali ham bir qator muammolar mavjud, masalan, ta‘lim sifatining har bir hududda teng ta‘minlanishi, o‘qituvchilarni malakasini oshirish va ta‘limga bo‘lgan iqtisodiy va ijtimoiy sarmoya kabi masalalar mavjud. Bu masalalarni hal etish uchun yanada kengroq islohotlar va xalqaro hamkorlik zarur.[6]

Xulosa. O‘zbekistonda ta‘lim qonunchiligining rivojlanishi mustaqillikdan so‘ng amalga oshirilgan keng ko‘lamli islohotlar va o‘zgarishlar bilan bog‘liq bo‘lib, mamlakatning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy taraqqiyotiga katta hissa qo‘shdi. 1991-yildagi mustaqillikdan so‘ng ta‘lim tizimining zamonaviylashtirilishi, yangi qonun va normativ hujjatlarning qabul qilinishi, xalqaro standartlarga moslashish jarayoni, ta‘limning sifatini oshirishga qaratilgan bir qator chora-tadbirlar amalga oshirildi. Ta‘lim sohasidagi huquqiy islohotlar, o‘quv dasturlari va metodologiyalarni modernizatsiya qilish, oliy ta‘lim tizimini xalqaro miqyosda tan olingan tizimlarga moslashtirish, yangi texnologiyalarni joriy etish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish O‘zbekistonda ta‘lim sohasida erishilgan yutuqlarni mustahkamladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ta'lim to'g'risida qonun (1997). O'zbekiston Respublikasi, Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi.
2. Karimov, I.A. (2004). O'zbekistonda ta'lim islohotlari. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Matbuot.
3. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (1992). Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi.
4. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi (2004). Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Hukumat.
5. UNESCO (2020). Ta'lim va rivojlanish: O'zbekiston tajribasi. Parij: UNESCO Publishing.
6. Sharipov, A. (2015). Ta'limda yangi texnologiyalar va metodologiyalar. Toshkent: Fan va texnologiyalar.